

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Ј.З.У. ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ СКОПЈЕ

**ИНФОРМАЦИЈА ЗА ПОВРЕДИТЕ КАЈ НАСЕЛЕНИЕТО ВО
СКОПСКИОТ РЕГИОН ВО ПЕРИОДОТ ОД 2011-2017 ГОДИНА**

Скопје, 2018

Ј.З.У. ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ СКОПЈЕ
ДИРЕКТОР: Д-Р ШЕМСИ МУСА

Раководител на Одделението:
Прим. д-р сци. Весна Спирова

Автори:
Д-р Мелек Осман
Д-р сци. м-р Валентина Симоновска
Сејфула Неџипи здравствен статистичар
Бранка Крстев дипл. социјален работник

Обработка на податоците:
Одделение за социјална медицина

Компјутерска обработка на податоците:
ИНФО СОФТ ИНГ, Скопје
Инг. Нијази Абдиџи

Скопје, март 2018

- 1 ВОВЕД**
- 2 ЦЕЛ, ИЗВОРИ НА ПОДАТОЦИ И МЕТОДОЛОГИЈА НА ИЗРАБОТКА**
- 3 РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА**
- 3.1 ПОВРЕДИ ЕВИДЕНТИРАНИ ВО ПРИМАРНА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН**
- 3.2 ПОВРЕДИ ЕВИДЕНТИРАНИ КАЈ НАСЕЛЕНИЕТО ОД СКОПСКИОТ РЕГИОН ВО БОЛНИЧКАТА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА**
- 4 ЗАКЛУЧОК**
- 5 КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА**

1. ВОВЕД

1.1 Дефиниција

Повредата (траумата) е насилно оштетување на телото (организмот) предизвикано исклучиво од надворешни фактори: физички, хемиски, биолошки и психолошки. Ако човечкото тело се судри со друго (живо или неживо) тело, кинетичката енергија на судирот може да предизвика различни повреди и во најлош случај, ненадејна смрт.

Затоа, повредата е исто така дефинирана како "Оштетување на телото на органско ниво, што произлегува како резултат на акутна изложеност на енергија во опсегот што го надминува прагот на физиолошка толеранција".

Секоја повреда може да го загрози животот на една личност на три начини, како што се:

- Непосредна опасност - после повредата може да настане моментална смрт, крвавење, посттрауматски шок, примарна инфекција;
- Рана опасност (неколку часа - неколку недели) – после повредата може да настане локална гнојна инфекција (секундарна инфекција), сепса, постоперативни компликации (ако повредата бара хируршки третман);
- Доцна опасност - ова се всушност последици и компликации предизвикани од претрпената траума, може да се случи: остеомиелит, ткивна атрофија и контрактура.

1.2 Поделба

Според причината која ги предизвикала повредите се делат на:

1.2.1. Механички повреди

- Затворени (внатрешни) механички повреди

Затворени механички повреди настануваат кога ткивото е оштетено, а кожата и слузокожата не се оштетени. Такви повреди се: *commotio* - потрес; *contusio* - нагмечување; *compresio* - притисок; *distorsio* - истегнување; *luxacio* - изместување; *fractura* - скршеница.

- Отворени (надворешни) механички повреди

Отворени механички повреди се оние повреди при кои е нарушен континуитетот на слузницата или кожата (*excoriatio* - гребнатинка; *vulnus scizum* - посекотина; *vulnus contusum* - нагмечотина; *vulnus punctum* - убодна рана; *vulnus lacerio-contusum* - нагмечотина и раздеротина; *vulnus lacerum* - раздеротина; *vulnus morsum* - каснатина; *vulnus explosivum* - експлозивна; *vulnus sclopetarium* - огнотрелна рана).

1.2.2. Физички повреди

- 2.1 Термички повреди: изгореници (combustio), смрзнатина (congelatio)
- 2.2 Повреди од електрична струја
- 2.3 Повреди предизвикани од бучава, вибрации и ултразвук
- 2.4 Радијациони повреди

1.2.3. Асфиктични повреди

- Странгулациони, суфокативни и компресивни асфиксии

1.2.4. Хемиски повреди (троења)

Можат да бидат предизвикани од киселини, бази и бојни отрови. Кај овие повреди најважно е брзо отстранување на агенсот со испирање или давање на средства за неутрализација (најдобро е млека вода или млеко), поставување на инфузија за побрза елиминација на отровот како и давање на соодветен против отров.

1.2.5. Психолошки повреди

Типични причини за ментална повреда се:

- сексуална злоупотреба
- насилство
- закана, уцена
- повреди на детството
- катастрофи како земјотреси, поплави, војни

1.2.6. Бактериски повреди

Бактериските повреди настануваат со насилно внесување на бактерии во организмот. Тие се разликуваат од бактериските заболувања по тоа што истите настануваат преку природен влез на бактериите во организмот. По начините на настанување бактериските повреди можат да бидат:

- Со насилно внесување (од друго лице) – ако бактериите или нивните токсини се внесени во организмот преку храна (месо, млеко, сирење и конзерви), тогаш зборуваме за насилна бактериска повреда или инфекција со храна. Според тоа, алиментарните интоксикации се насилни бактериски инфицирања, односно заразни инфекции. Овие инфекции најчесто се предизвикани од тифусниот и паратифусниот бацил, *proteus vulgaris* и ботулински токсин.
- Самоубиствени и убиствени повреди - може да бидат предизвикани со намерно внесување на алкалоиди, габички и други вируси и бактерии (1).

1.3 Повредите глобален јавно здравствен проблем

Несреќите, повредите и труењата се главниот проблем на современите општества. Во целиот свет, трауматизмот расте од ден на ден оставајќи ги последиците во форма на изгубени години на живот и висока смртност што може да се спречи, како и значителна попреченост и големи материјални трошоци (2). Повредите се случуваат во домот, на работа, во сообраќајот, во спортот, слободното време и многу други активности, и секој може да биде повреден без разлика на пол, возраст и професија (3). Современата популација сè почесто се соочува со опасности што го загрозуваат животот и здравјето, и кои спонтано или вештачки се јавуваат во средината во која живее или работи. Сето ова води кон промена на структурата на морбидитетот на населението и создава сосема нови приоритети и предизвици за јавното здравје.

Според СЗО, секој ден од последици од повредите во светот умираат околу 16 000 луѓе или повеќе од пет милиони годишно, што претставува околу 9% од вкупната смртност (4). Постојат десетици повреди на секоја фатална повреда, долгорочна хоспитализација, стотици излези од медицинскиот тим за итни случаи и илјадници амбулантни прегледи. Многу од преживеаните страдаат од привремена или трајна попреченост и други последици како депресија и промени во однесувањето.

Податоците на СЗО, исто така, покажуваат дека повредите се меѓу првите пет причини за смрт кај општата популација, додека тие се на возраст од првата до 44-та година, прва причина за смртност. Преку анализа на функционирањето на здравствениот систем, во просек, еден од десет болнички кревети го заземаат повредите.

Годишните трошоци за нега и третман на повредените се значителен товар за општествата. Така, на пример, во САД, тие изнесуваат 157 милијарди долари или 2 770 долари по човек, што укажува на огромен економски товар (5). Имајќи го предвид фактот дека повредите се предизвикани од производи кои се направени од човек, како што се моторни возила, велосипеди, мотори, спортска опрема, играчки за деца, огнено оружје, домашни апарати и други инструменти и машини, тие се проблемот на кој треба подеднакво да влијае целата општествена заедница, а не само здравствениот систем.

1.4 Повредите јавно здравствен проблем во Р. Македонија

Повредите и насилството, како и во другите Европски земји и региони во светот така и во Р. Македонија, се присутни како значаен јавно здравствен проблем. Меѓутоа, вистинската големина на проблемот не може точно да се одреди заради недостаток на релевантни податоци. И покрај можностите за детална спецификација на повредите и смртноста од нив, што ги дава МКБ 10-та ревизија, во пракса тие не се користат соодветно и во обем што е неопходен за детални анализи на состојбите. Се прават напори за подобрување на квалитетот на податоците, особено при евидентирање на смртните случаи и лицата кои по несреќата се упатуваат на болничко лекување. Но, најголемиот дел на нефаталните повреди кои се згрижуваат во службите за итна медицинска помош и примарната здравствена заштита, неправилно се специфицираат и се причина за нивно несоодветно дефинирање. Друг проблем се последиците од нефаталните повреди и психолошките трауми. Тие остануваат непознати или се прикриени во морбидитетот од некои хронични незаразни заболувања.

Табела 1. Смртност на населението во Р. Македонија од повреди според надворешни причини за период 2011-2016 година (Сп.стапки на 100 000 ж.)

Причина за смрт според МКБ-10	2011			2012			2013			2014			2015			2016		
	вкупно	машки	женски	вкупно	машки	женски	вкупно	машки	женски	вкупно	машки	женски	вкупно	машки	женски	вкупно	машки	женски
Надворешни причини за морталитет (V01-Y89)	25,6	37,1	14,0	28,3	41,2	15,4	26,7	39,5	14,0	23,8	35,5	12,1	24,8	35,7	13,8	24,0	36,4	11,5
Несреќи (V01- X59)	17,6	25,2	10,0	18,0	26,4	9,6	17,5	24,9	10,1	14,9	21,9	7,9	17,2	24,4	10,1	16,9	25,3	8,4
Транспортни несреќи (V01-V99)	5,4	9,1	1,8	4,9	7,8	1,9	7,0	10,4	3,6	4,8	7,9	1,6	5,2	8,5	1,9	5,2	8,7	1,6
Паѓања (W00-W19)	2,8	2,5	3,0	2,9	3,1	2,7	2,3	2,4	2,1	2,4	2,7	2,0	2,6	1,9	3,2	2,5	2,7	2,2
Случајно труење (X40-X49)	1,1	1,7	0,4	0,5	0,8	0,2	0,7	1,0	0,4	0,7	1,2	0,0	1,8	1,1	0,7	1,1	1,7	0,4
Намерно самоповредување (самоубиства) X60-X84	6,2	9,3	3,1	8,3	11,6	5,0	8,2	13,2	3,3	7,1	11,0	3,2	5,5	7,9	3,1	6,0	9,4	2,6
Обид за нанесување телесна повреда(убиства) X85-Y09	1,4	2,1	0,7	1,6	2,6	0,7	0,9	1,2	0,6	1,7	2,5	0,9	1,8	3,1	0,6	0,9	1,3	0,5
Настан со неутврдена намера (Y10-Y34)	0,3	0,5	0,2	0,3	0,5	0,1	0,1	0,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,4	0

Извор : Државен завод за статистика , МАКСтат база, пристап март 2018

Од табеларниот приказ следува дека **смртноста од повреди** во вкупниот број умрени била **2,4% за 2016 година**. Најмногу смртни случаи во 2016 година настанале од **самоубиства кај лица од машки пол**. Специфичните стапки на морталитет (ссм) од самоубиства за вкупното население биле највисоки и се движеле од 5,5/100 000 жители до 8,3/100 000 жители во годините од анализираниот период (6). Овие стапки на морталитет се значително пониски од ссморталитет во Европскиот регион (12,69/100 000 жители), но и од стапките во други европски земји прикажани подолу.

Слика 1.

ССМ од самоубиства за сите возрасти на 100 000 жители за 2014 година	
Земја	ССМ
Европски регион	12,69
Австрија	12,55
Хрватска	14,04
Босна и Херцеговина	7,21
Унгарија	16,5
Казахстан	18,89
Германија	9,92
Латвија	17,19
Полска	14,32
Романија	8,87
Србија	12,37
Шведска	10,77
МКД	***

Извор: HFA Data Baza 2018

Транспортните несреќи се наоѓаат на второ место во смртноста од повреди. Специфичните стапки на морталитет во 2016 година биле 5,2/100 000 жители вкупно или 8,7/100 000 за мажи и 1,6/100 000 за жени. Оваа стапка е пониска во однос на Европскиот регион (12,71/100 000 жители), но и од стапките во повеќе европски земји (Табела 1. и Слика 2.)(7).

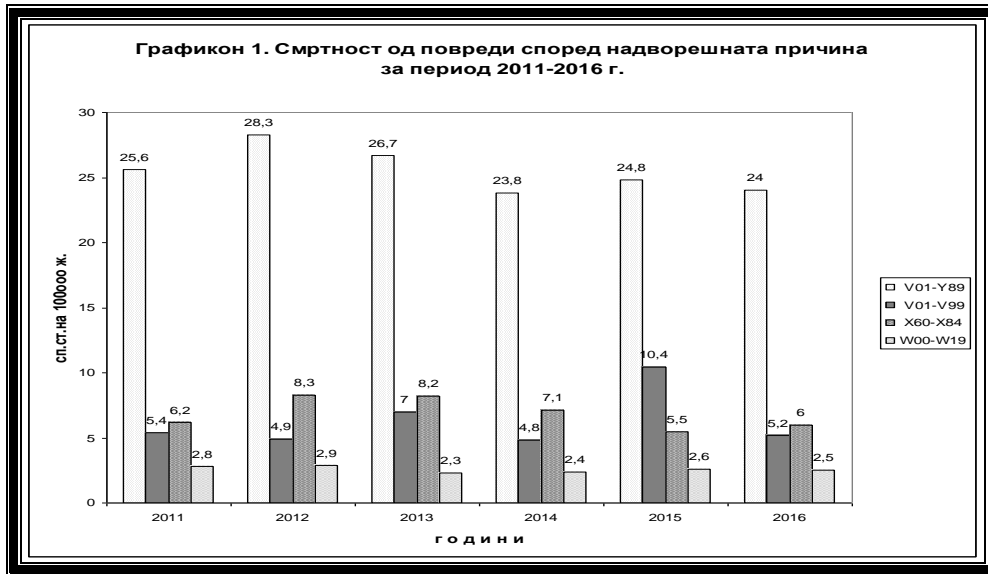
Слика 2.

ССМ од транспортни несреќи за сите возрасти на 100 000 ж. за 2014	
Земја	ССМ
Европски регион	12,71
Австрија	4,14
Хрватска	6,97
Босна и Херцегов	3,57
Унгарија	7,15
Казахстан	16,6
Германија	3,32
Латвија	11,4
Полска	6,76
Романија	9,72
Србија	5,04
Шведска	2,46
МКД	***

Извор: HFA Data Baza 2018

Од Слика 2. следува дека највисока специфична стапка на смртност од транспортни несреќи има Казахстан за 2014 година, со 16,6 загинати лица на 100 000 жители, што е повисока стапка за 23,5% во однос на стапката за Европскиот регион.

Смртноста од паѓања била на трето место, а специфичните стапки на морталитет во периодот 2011/16 година се движеле од 2,3 до 2,9 на 100 000 жители. Во 2016 година ссм била највисока кај лицата од машки пол со вредност од 2,7/100 000. (Табела 1. и Графикон 1.).

Извор : Државен завод за статистика , МАКСтат база, пристап март 2018

Со најдетални информации за сообраќајните несреќи на пат располага Министерството за внатрешни работи. Според тие податоци објавени во Извештај од 2017 година, од сообраќајни несреќи на пат најчесто смртно настрадале возачи (50%), потоа следат патници (28%) и пешаци (8%). Графикон 2)

Извор: 2017, Сектор за аналитика, истражување и документација на МВР

2. ЦЕЛ, ИЗВОРИ НА ПОДАТОЦИ И МЕТОДОЛОГИЈА НА ИЗРАБОТКА

Цел на Информацијата е да се прикаже состојбата со повредите и насилството во делот на здравствениот систем во Скопскиот регион. Таа е подготвена согласно Националната годишна програма за јавно здравје во Република Македонија за 2018 година, како програмска активност на Центарот за јавно здравје Скопје.

Основа за нејзината подготовка се податоците од здравствената статистика кои рутински се прибираат во Одделението за социјална медицина, согласно: **Законот за евиденции во областа на здравството, Законот за јавно здравје и Програмата за статистички истражувања 2013-2017 година.** Исто така, користени се и други објавени податоци од: Државниот завод за статистика, МакСтат-базата, публикувани статии и извештаи на СЗО, НФА - базата на СЗО.

При изготвувањето на Информацијата користени се следните материјали:

- Збирен извештај за утврден морбидитет во примарна здравствена заштита во дејноста општа медицина (обр. бр. 3-01-60) - годишна обработка;
- Збирен извештај за утврден морбидитет во примарна здравствена заштита во дејноста здравствена заштита на деца (обр. бр. 3-03-60) - годишна обработка;
- Збирен извештај за утврден морбидитет во примарна здравствена заштита во дејноста здравствена заштита на училишни деца и младина (обр. бр. 3-04-60) – годишна обработка;
- Индивидуален извештај за стационарно лекувано лице (обр. бр.3-21-61 А) – годишна обработка
- Индивидуален извештај за сообраќајна траума, обр. МЗС-10.

Применет е дескриптивен и аналитичко-статистички метод на работа. Користени се показатели на: структура, дистрибуција, интензитет и динамика, претставени табеларно и графички.

Анализирани се најчесто регистрирани повреди во примарната здравствена заштита кај три категории Скопско население: кај мали деца 0-6 години, кај училишни деца и младина (7-24 години) и кај возрасно население над 20 години. Исто така, во Информацијата се прикажани лекувани лица од повреди, жители на Скопскиот регион, во болничките установи на Скопје како и смртноста регистрирана во овој регион. Овие прикази опфаќаат период од 2011 до 2017 година, со детална анализа на податоците за 2017 година.

3. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

3.1 ПОВРЕДИ РЕГИСТРИРАНИ ВО ПРИМАРНАТА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН

Во примарната здравствена заштита, поради формата на обрасците и начинот на евидентирање кој генерално ги агрегира податоците збирно, регистрирањето на повредите оди во големи групи кои според МКБ 10 содржат повеќе блокови во кои се вклучени повеќе локациски сродни повреди. Нивната анализа е помалку детална, бидејќи овие кодови не ја специфицираат индивидуално природата на повредата. Истото се случува и при дефинирање на надворешните причини за повреди. Затоа, Информацијата содржи општи согледувања на состојбите кај трите категории население кои погоре се спомнати.

3.1.1 Повреди регистрирани во примарната здравствена заштита кај деца од 0-6 години

Кај децата од 0-6 години бројот на повредите варираше, а најниска вредност е забележана во 2017 година. Во вкупниот број регистрирани заболувања, повредите учествувале со индекс на структура од 0,9 во 2015 и 2017 година до 1,5 во 2012 и 2013 година и 1,0 во 2014 и 2016 година. Специфичната стапка на заболеност била највисока кај машките деца во 2013 година (69,2/1000). Базичниот индекс на динамика во однос на 2011 година како база во 2017 година е (80,5) и се одржува на исто ниво како и 2015 година (Табела 2.).

Табела 2. Повреди регистрирани во ПЗЗ кај деца од 0-6 години во Скопскиот регион за период од 2011-2017 година

Година	2011			2012			2013			2014			2015			2016			2017		
	ВК	М	Ж	ВК	М	Ж	ВК	М	Ж	ВК	М	Ж	ВК	М	Ж	ВК	М	Ж	ВК	М	Ж
Вкупно (A00-T98)	179052	95283	83769	182523	97772	84751	199491	106006	93485	206286	110345	95941	204817	109508	95309	213359	113421	99389	196166	104966	91200
Процент/м.ж.	100	53,2	46,8	100	53,6	46,4	100	53,1	46,9	100	53,5	46,5	100	53,5	46,5	100	53,2	46,9	100	53,5	46,5
Повреди (S00-T98)	2236	1326	910	2784	1674	1110	3089	1875	1214	2070	1229	841	1808	1086	722	2127	1202	925	1800	1048	752
Процент/м.ж.	100	59,3	40,7	100	60,1	39,9	100	60,7	39,3	100	59,4	40,6	100	60,1	39,9	100	56,5	43,5	100	58,2	41,8
% во вк.број регис. заболувања	1,2			1,5			1,5			1			0,9			1			0,9		
Сп.ст./1000	41,8	48,4	34,9	53,4	62,5	43,7	58,4	69,2	47,1	39,0	45,1	32,6	33,8	39,5	27,8	39,9	43,7	35,8	32,8	37,0	28,3
Индекс	100			124,5			138,1			92,6			80,9			95,1			80,5		

Извор: ЦЗЗ-Скопје

Повредите најчесто биле регистрирани во една голема група S00-T14 во која се вклучени повеќе видови повреди според анатомската локализација. Нивната фреквенција е највисока во 2013 година, а најмала во 2016 година, кога индексот се намалил за 46,4%. Во 2017 година вкупната стапка пораснала во однос на претходната година и изнесува 27,2/1000 и тоа – 31,2 кај машките и 23,0/1000 кај женските деца.

Други повреди кои по својата фреквенција на регистрирање се присутни кај малите деца се: **повредите од смачкување, трауматски ампутации на означени мултипли телесни регии (S07-T05) и изгореници и корозии (T20-T32).** (Табела 3.)

Табела 3. Повреди регистрирани во ПЗЗ кај мали деца (0-6 години) во Скопскиот регион во периодот 2011-2017 година

Година	Вкупно				Машки		Женски	
	повреди по МКБ10	Број	Индекс	сл.ст.на 1000ж.	Број	сл.ст.на 1000ж.	Број	сл.ст.на 1000ж.
2011	S00-T14	1363	100	25,5	832	30,3	531	20,3
	S07-T05	143	100	2,7	92	3,4	51	2,0
	S42-T12	154	100	2,9	96	3,5	58	2,2
	T20-T32	133	100	2,5	72	2,6	61	2,3
	T15-T19	72	100	1,3	35	1,3	37	1,4
2012	S00-T14	1534	112,5	29,4	931	34,8	603	23,7
	T20-T32	153	115,0	2,9	99	3,7	54	2,1
	S07-T05	218	152,4	4,2	140	5,2	78	3,1
	S42-T12	193	125,3	3,7	113	4,2	80	3,1
	T15-T19	117	162,5	2,2	70	2,6	47	1,8
2013	S00-T14	1706	125,2	32,3	1057	39,0	649	25,2
	S07-T05	278	194,4	5,3	176	6,5	102	4,0
	T20-T32	192	144,4	3,6	93	3,4	99	3,8
	S42-T12	228	148,1	4,3	148	5,5	80	3,1
	T15-T19	192	78,9	3,6	93	3,4	99	3,8
2014	S00-T14	1076	78,9	20,3	659	24,2	417	16,2
	T20-T32	161	121,1	3,0	98	3,6	63	2,4
	S07-T05	158	110,5	3,0	97	3,6	61	2,4
	S42-T12	150	97,4	2,8	92	3,4	58	2,2
	T15-T19	129	179,2	2,4	63	2,3	66	2,6
2015	S00-T14	1040	76,3	19,5	641	23,3	399	15,4
	T20-T32	135	101,5	2,5	80	2,9	55	2,1
	S07-T05	131	91,6	2,5	76	2,8	55	2,1
	S42-T12	111	72,1	2,1	61	2,2	50	1,9
	T15-T19	90	125	1,7	55	2,0	35	1,3
2016	S00-T14	1029	67,1	19,3	601	21,8	428	16,6
	S07-T05	145	94,8	2,7	90	3,3	55	2,1
	S42-T12	101	46,3	1,9	56	2	45	1,7
	T20-T32	152	78,8	2,8	82	3	70	2,7
	T15-T19	99	84,6	1,9	51	1,9	48	1,9
2017	S00-T14	1496	109,8	27,2	885	31,2	611	23,0
	S07-T05	155	108,4	2,8	85	5,5	70	5,8
	S42-T12	120	77,9	2,2	75	4,2	45	4,5
	T20-T32	119	89,5	2,2	64	4,2	55	4,5
	T15-T19	71	98,6	1,3	40	2,5	31	2,7

S00-T14 Други повреди на означени ,неозначени и мултипли телесни регии
T20-T32 Изгореници и корозии
S07-T05 Повреди од смачкување,травматски ампутации на означени и мултипли телесни регии
S42-T12 Фрактури на други коски на екстремитетите.
T15-T19 Ефекти од туѓо тело што навлегло низ природен отвор.

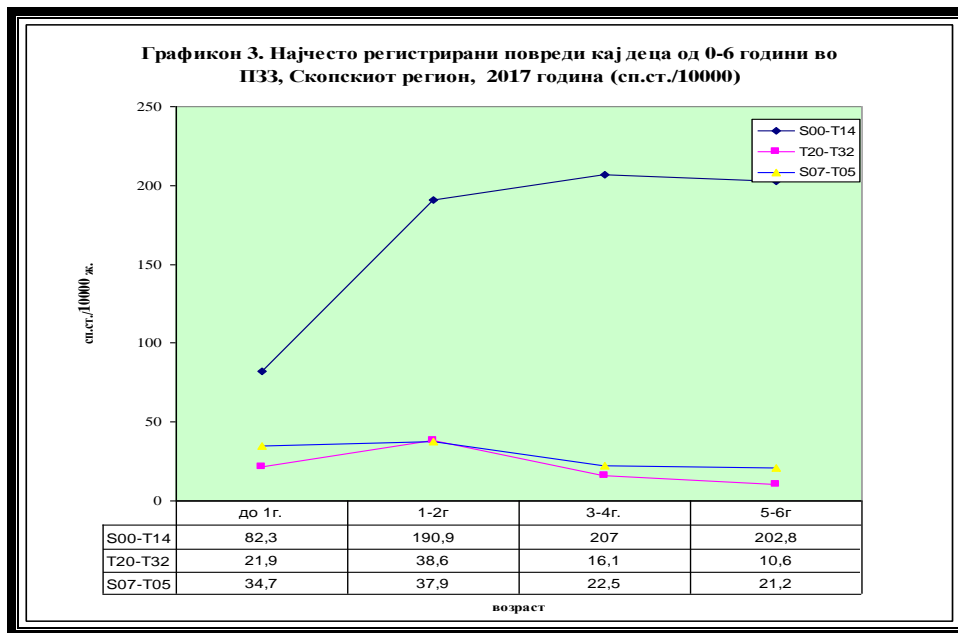
Извор : ЦЗЗ - Скопје

Во дефинирањето на надворешните причини за повредите, најчесто биле користени кодови од групите **W00-X59**- Други надворешни причини за случајна повреда и **V01-V89** - Транспортни несреќи по сувоземен пат.

Табела 4. Надворешни причини за повредите кај деца од 0-6 години од 2011-2017 година

Година	Група	Број
2011	W00-X59	374
	V01-V89	1
2012	W00-X59	551
	V01-V89	211
2013	W00-X59	621
	V01-V89	152
2014	W00-X59	516
	V01-V89	6
2015	W00-X59	394
	V01-V89	9
2016	W00-X59	545
	V01-V89	1
2017	W00-X59	440
	V01-V89	10
W00-X59	Други надворешни причини за случај на повреда	
V00-V89	Транспортни несреќи по сувоземен пат	

Извор: ЦЈЗ - Скопје

Во 2017 година најголема фреквенција и специфични стапки на заболеност се забележуваат кај деца на возраст од 3-4 години. За повреди од S00-T14, стапката била 207/10 000, за повреди од T20-T32 е најголема кај возраста 1-2 години, со вредност од 38,6/10 000 и за повреди од S07-T05 била 37,9/10 000 - највисока кај возраста 1-2 години.

3.1.2 Повреди регистрирани во примарната здравствена заштита кај училишни деца и младина

Табела 5. Повреди регистрирани во ПЗЗ кај училишни деца и младинци од 7-24 години, во Скопскиот регион за периодот од 2011-2017 година

Година	2011			2012			2013			2014			2015			2016			2017		
	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж
Вкупно (A00-T98)	160228	78918	81310	155312	76253	79059	174598	85225	89373	184167	89932	94235	185238	89676	95562	190144	92266	9787	162569	78884	83683
Процент м.ж.	100	49,3	50,7	100	49,1	50,9	100	48,8	51,2	100	48,8	51,2	100	48,4	51,6	100	48,5	51,5	100	48,5	51,5
Повреди (S00-T98)	7357	5162	2195	7867	5383	2484	9139	6267	2872	4529	3102	1427	5342	3567	1775	5487	3653	1834	5257	3504	1753
Процент	100	70,2	29,8	100	68,4	31,6	100	68,6	31,4	100	68,5	31,5	100	66,8	33,2	100	66,6	33,4	100	66,7	33,3
% во вк.број регис. заболувања	4,6			5,1			5,2			2,5			2,9			2,9			3,2		
Сп.ст./1000	45,5	62,7	27,7	50,7	68,2	32,6	59,1	79,5	37,9	29,3	39,5	18,8	34,5	45,2	23,4	35,4	46,2	24,1	32,3	44,4	20,9
Индекс	100			106,9			124,2			61,6			72,6			74,6			71,5		

Извор: ЦЈЗ- Скопје

Училишните деца и младина претставуваат голема група население од различна возраст и периоди на развој, а се однесува на возраста од 7 до 24 години. Покрај болестите на респираторниот систем, **повредите** се значајна причина на заболеност и смртност на оваа популација. Нивната фреквенција во 2017 година изнесува 5 257 случаи на регистрирани повреди. Тие во вкупно регистрираниот морбидитет учествувале од 2,5% до 5,2%. Во 2017 година изнесува 3,2%, а најнизок процент има во 2014 година со 2,5%. **Највисок пораст на индексот е забележан во 2013 година** од 24,2%, но потоа се бележи тренд на опаѓање. Специфичните стапки на заболеност на 1000 жители, во целиот период биле повисоки кај лицата од машки пол. Највисока стапка е пресметана во 2013 година, 79,5/1000 мажи. (Табела 5.)

И кај овие групи население, повредите најчесто се регистрирани во групите повреди од S00 до T14. Највиок индекс на пораст имало во 2013 година од 22,1%. Истата година, е забележана највисока стапка на повреди од 49/1000 мажи. Инаку во целиот анализиран период, специфичните стапки на заболеност **се повисоки кај лицата од машки пол**. Освен овие повреди, кај ова население се регистрирани повреди од смачкување, трауматски ампутации на означени и мултипли телесни регии (S07-T05), дислокации, шинувања и истегнувања (S03-T03) и фрактури на други коски на екстремитетите (S42-T12). (Табела. 6.)

Табела 6. Повреди регистрирани во ПЗЗ кај училишни деца и младина во Скопскиот регион во период од 2011-2017 година

Година	Вкупно				Машки		Женски	
	повред и по МКБ10	Број	Индекс	сп.ст.на 1000ж.	Број	сп.ст.на 1000ж.	Број	сп.ст.на 1000ж.
2011	S00-T14	4604	100	28,5	3235	39,3	1369	17,3
	S07-T05	3316	100	20,5	3235	39,3	81	1,0
	S42-T12	808	100	5,4	595	7,2	213	2,7
	S03-T03	877	100	5,4	596	7,2	281	3,5
	T15-T19	183	100	1,1	159	1,9	24	0,3
2012	S00-T14	4905	106,5	31,6	3363	42,6	1542	20,3
	S03-T03	897	102,3	5,8	601	7,6	296	3,9
	S07-T05	321	9,7	2,1	230	2,9	91	1,2
	S42-T12	883	109,3	5,7	643	8,1	240	3,2
	T15-T19	175	95,6	1,1	130	1,6	45	0,6
2013	S00-T14	5622	122,1	36,3	3866	49,0	1756	23,1
	S07-T05	393	11,9	2,5	266	3,4	127	1,7
	S03-T03	1048	119,5	6,8	687	8,7	361	4,8
	S42-T12	1108	137,1	7,2	828	10,5	280	3,7
	T15-T19	206	112,6	1,3	150	1,9	56	0,7
2014	S00-T14	2646	57,5	17,1	1839	23,4	807	10,6
	S03-T03	569	64,9	3,7	345	4,4	224	2,9
	S07-T05	153	4,6	1,0	108	1,4	45	0,6
	S42-T12	578	71,5	3,7	422	5,4	156	2,1
	T15-T19	117	63,9	0,8	88	1,1	29	0,4
2015	S00-T14	3378	73,4	21,8	2278	28,9	1100	14,5
	S03-T03	590	67,3	3,8	395	5,0	195	2,6
	S07-T05	150	4,5	1,0	103	1,3	47	0,6
	S42-T12	505	62,5	3,3	358	4,5	147	1,9
	T15-T19	167	91,3	1,1	116	1,5	51	0,7
2016	S00-T14	3474	75,5	22,4	2317	29,3	1157	15,2
	S07-T05	194	5,9	1,3	121	1,5	73	1,0
	S42-T12	561	69,4	3,8	413	5,2	148	1,9
	S03-T03	589	67,2	3,8	375	4,7	214	2,8
	T15-T19	150	82,0	1	121	1,5	29	0,4
2017	S00-T14	3322	72,2	21,4	2206	27,9	1116	14,7
	S07-T05	170	5,1	1,1	114	1,4	56	0,7
	S42-T12	558	69,1	3,6	423	5,4	135	1,8
	S03-T03	569	64,88	3,6	373	4,7	196	2,5
	T15-T19	158	86,34	1,1	108	1,3	50	0,6

S00-T14 Други повреди на означени ,неозначени и мултипли телесни регии
S03-T03 Дислокации, шинувања и истегнувања
S07-T05 Повреди од смачкување,травматски ампутации на означени и мултипли телесни регии
S42-T12 Фрактури на други коски на екстремитетите.
T15-T19 Ефекти од туѓо тело што навлегло низ природен отвор.

Извор: ЦЈЗ-Скопје

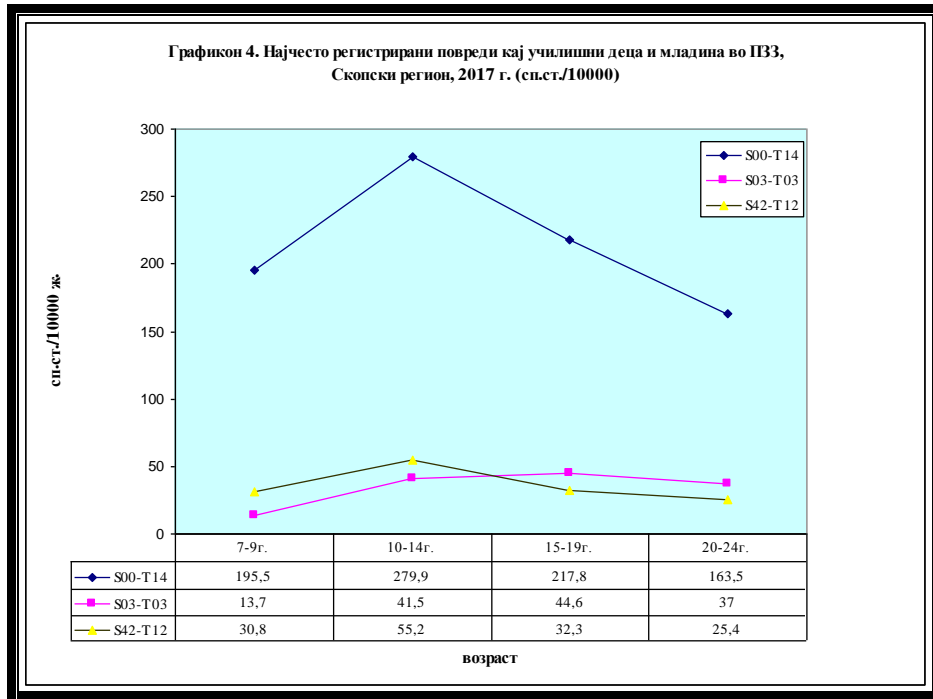
Табела 7. Надворешни причини за повредите регистрирани кај училишни деца и младаина

Година	Група	Број
2011	W00-X59	560
	V01-V89	46
2012	W00-X59	665
	V01-V89	17
2013	W00-X59	717
	V01-V89	30
2014	W00-X59	320
	V01-V89	14
2015	W00-X59	409
	V01-V89	6
2016	W00-X59	487
	W01-V89	11
2017	W00-X59	451
	W01-V89	14
W00-X59	Други надворешни причини за случај на повреда	
V00-V89	Транспортни несреќи по сувоземен пат	

Извор: ЦЈЗ-Скопје

И овде се користени најопштите можности за дефинирање на надворешните причини за повреди, а честопати тие и воопшто не се регистрирани. (Табела. 7.)

Во 2017 година кај училишните деца и младаина највисоки специфични стапки на заболеност се пресметани за групите повреди од S00-T14 (279,9/10 000), од 10-14 години, потоа следуваат S42-T12 со специфична стапка од 55,2/10 000 млади од 10-14 години и групата повреди S03-T03 со специфична стапка од 44,6/10 000 млади на возраст од 15-19 години. (Графикон 4.)

3.1.3 Повреди регистрирани во примарната здравствена заштита кај население над 20 години

Табела 8. Повреди регистрирани во Скопскиот регион во ПЗЗ кај население постаро од 20 години, за периодот од 2011-2017 година

Година	2011			2012			2013			2014			2015			2016			2017		
	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж	вк	м	ж
Вкупно (A00-T98)	775685	314140	461545	786661	317327	469334	889447	356281	533166	958990	383895	575095	779088	304345	474743	1070287	426292	643995	860831	338097	522734
Процент/м.ж.	100	40,5	59,5	100	40,3	59,7	100	40,1	59,9	100	40,0	60,0	100	39,1	60,9	100	39,8	59,5	100	39,3	60,7
Повреди (S00-T98)	19259	11199	8060	21420	12400	9020	23632	13367	10265	14669	7610	7059	14251	7326	6925	20221	10658	9563	16216	7997	8219
Процент/м.ж.	100	58,1	41,9	100	57,9	42,1	100	56,6	43,4	100	51,9	48,1	100	51,4	48,6	100	52,7	47,3	100	49,3	50,7
Сп.ст/1000	44,9	53,5	36,6	47,7	56,8	39,1	51,9	60,4	43,8	32,1	34,3	30,0	31,0	32,8	29,2	43,7	47,4	40,2	34,8	35,3	34,2
Индекс % во	100			111,2			122,7			76,2			74,0			105,0			84,2		
вк.рег.заболувања	2,5			2,7			2,7			1,5			1,8			1,8			1,9		

Извор: ЦЈЗ-Скопје

Табела 9. Повреди регистрирани во Скопскиот регион, во ПЗЗ, кај население постаро од 20 години, за периодот од 2011-2017 година

Година	Вкупно			Машки		Женски		
	повреди по МКБ10	Број	Индекс	сл.ст.на 1000ж.	Број	сл.ст.на 1000ж.	Број	сл.ст.на 1000ж.
2011	S00-T14	10522	100	24,5	6328	30,2	4194	19,1
	S07-T05	804	100	1,9	515	2,5	289	1,3
	S42-T12	2633	100	6,1	1320	6,3	1313	6,0
	S03-T03	1922	100	4,5	1023	4,9	899	4,1
	T15-T19	649	100	1,5	549	2,6	100	0,5
2012	S00-T14	11903	113,1	26,5	7144	32,7	4759	20,6
	S03-T03	1794	93,3	4,0	957	4,4	837	3,6
	S07-T05	882	109,7	2,0	562	2,6	320	1,4
	S42-T12	2778	105,5	6,2	1319	6,0	1459	6,3
	T15-T19	797	122,8	1,8	677	3,1	120	0,5
2013	S00-T14	12403	117,9	27,2	7475	33,8	4928	21,0
	S07-T05	925	115,0	2,0	560	2,5	365	1,6
	S03-T03	2273	118,3	5,0	1161	5,2	1112	4,7
	S42-T12	3286	124,8	7,2	1552	7,0	1734	7,4
	T15-T19	888	136,8	1,9	741	3,3	147	0,6
2014	S00-T14	7639	72,6	16,7	4199	18,9	3440	14,6
	S03-T03	1378	71,7	3,0	699	3,1	679	2,9
	S07-T05	437	54,4	1,0	231	1,0	206	0,9
	S42-T12	2176	82,6	4,8	973	4,4	1203	5,1
	T15-T19	361	55,6	0,8	273	1,2	88	0,4
2015	S00-T14	7435	70,7	16,2	4058	18,2	3377	14,3
	S03-T03	1355	70,5	2,9	691	3,1	664	0,3
	S07-T05	395	49,1	0,9	236	1,1	159	0,1
	S42-T12	2175	82,6	4,7	921	4,1	1254	0,5
	T15-T19	361	55,6	0,8	252	1,1	109	0,0
2016	S00-T14	10647	101,2	23,0	5965	26,5	4682	19,7
	S07-T05	471	58,6	1,0	268	1,2	203	0,9
	S42-T12	2848	108,2	6,2	1258	5,6	1590	6,7
	S03-T03	1743	90,7	3,8	845	3,8	898	3,8
	T15-T19	621	95,7	1,3	466	2,1	155	0,7
2017	S00-T14	8435	80,2	18,1	4540	20,1	3895	16,2
	S07-T05	406	50,5	0,9	246	1,1	160	0,7
	S42-T12	2822	107,2	6	1076	4,8	1746	7,2
	S03-T03	1485	77,3	3,2	659	2,9	826	3,4
	T15-T19	354	54,5	0,8	256	1,1	98	0,4
S00-T14	Други повреди на означени ,неозначени и мултипли телесни регии							
S03-T03	Дислокации, шинувања и истегнувања							
S07-T05	Повреди од смачкување,травматски ампутации на означени и мултипли телесни регии							
S42-T12	Фрактуре на други коски на екстремитетите.							
T15-T19	Ефекти од туѓо тело што навлегло низ природен отвор.							

Извор: ЦЈЗ-Скопје

Во анализираниот период, кај населението постаро од 20 години, повредите во вкупниот морбидитет учествувале со индекс од 2,7% во 2012 година и 2013 година, до 1,5% во 2014 година. **Вкупниот индекс во однос на 2011 година бележи пораст од 22,7% во 2013 година, а во 2017 година тој изнесува**

107,2%, со највисока поединечна застапеност на групата повреди (S42-T12). Највисока вкупна специфична стапка на заболеност е пресметана во 2013 година кај мажите, со вредност од 60,4/1000 мажи. (Табела. 8.)

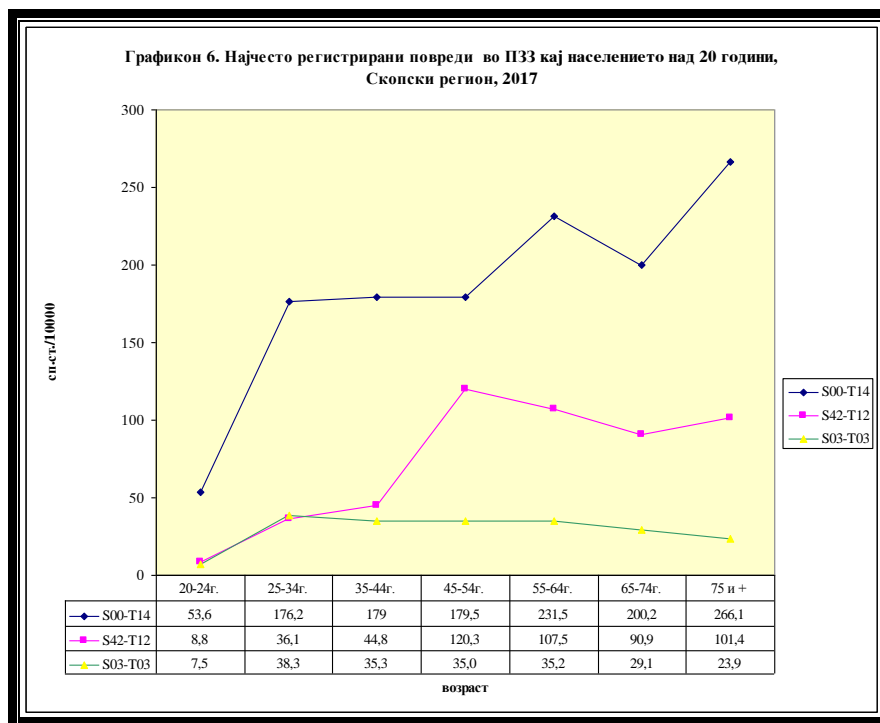
Поединечниот индекс во сите рангирани групи на повреди кај оваа суппопулација бележи пораст во 2013 година. Највисока специфична стапка на заболеност е пресметана за мажи во 2013 година (33,8/1000 мажи) во групата S00-T14. Мажите почесто се повредуваат, што е забележливо од специфичните стапки на заболеност во периодот од 2011 до 2017 година, за сите рангирани групи на повреди. И овде е евидентно општо специфицирање на надворешните причини за повредите, што не е доволно за нивна подетална анализа. Сепак, охрабрува зголемениот број на евидентирани надворешни причини во последните четири години.

Табела 10. Надворешни причини за повредите регистрирани кај населението постаро од 20 години

Година	Група	Број
2011	W00-X59	1623
	V01-V89	109
2012	W00-X59	1679
	V01-V89	71
2013	W00-X59	1873
	V01-V89	86
2014	W00-X59	943
	V01-V89	48
2015	W00-X59	888
	V01-V89	49
2016	W00-59	1172
	V01-V89	39
2017	W00-X59	917
	V01-V89	25
W00-X59	Други надворешни причини за случај на повреда	
V00-V89	Транспортни несреќи по сувоземен пат	

Извор: ЦЗ-Скопје

Кај возрастното население во 2017 година највисоки специфични стапки на заболеност се пресметани за групите повреди од S00-T14, со вредност од 266,1/10 000, и тоа кај возраста од 75 и повеќе години. Следуваат повредите во групата S42-T12 со сстапка од 120,3/10 000 кај возрастната група од 45-54 години и повредите од групата S03-T03 со сстапка од 38,3/10 000 кај возрастната група од 25-34 години. (Графикон 6.)

Извор: ЦЈЗ-Скопје

Сето ова води до промена во структурата на морбидитетот на населението и создава сосема нови приоритети и предизвици за јавното здравје. Имајќи ја во предвид таа претпоставка дека повредите се предизвикани од производите направени од страна на човекот, како што се: **моторните возила, велосипедите, моторите, спортската опрема, играчките, пушките, домашните апарати и други инструменти и машини, тие се проблем кој треба да биде од интерес за целата заедница, а не само на здравствениот систем.**

3.2 ПОВРЕДИ ЕВИДЕНТИРАНИ КАЈ НАСЕЛЕНИЕТО ОД СКОПСКИОТ РЕГИОН ВО БОЛНИЧКАТА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Во болничките установи се лекуваат најтешките видови повреди и компликации од нив. Законската регулатива за нив пропишува индивидуална евиденција во која дефинирањето на повредите се врши со двојно кодирање според МКБ-10. **Податоците за природата на повредата кои се добиени од болниците се подетални и пружаат можност за релевантни анализи.** Но, евидентирањето на надворешните причини на повредите не задоволува заради користењето на **најопштите или на неодредените категории од МКБ-10.** Исто така, факт е, дека во некои болници, воопшто не се обрнува внимание на двојното кодирање и дефинирање на повредите.

Во скопските болници, во анализираниот период, бојот на лекуваните лица од повреди се движел околу 4000 годишно. Во вкупниот број на лекувани болни тие учествувале со околу 6%. Највисока вредност овој процент покажува во 2013 година (6,7%). Специфичните стапки на лекуваните од повреди се движеле околу 7/1000 жители. **Највисока специфична стапка со вредност од 9,9/1000 е забележана во 2013 година кај мажи, а највисоката кај жените била регистрирана во 2012 година со вредност од 6,2/1000.**

Табела. 11.

Табела 11. Повреди регистрирани во болничките установи во Скопје кај населението од Скопскиот регион

Година	Вкупно л.б.во бол.	Л.Б од повреди			Сп.ст/1000 ж.		
		Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени
2011	70529	4264	2583	1704	7,1	8,8	5,6
2012	67025	4390	2460	1930	7,2	8,2	6,2
2013	65639	4367	3011	1516	7,1	9,9	4,8
2014	66682	4154	2995	1354	6,7	9,8	4,3
2015	64900	4177	2885	1292	6,7	9,4	4,1
2016	65525	4119	2355	1764	6,6	7,7	5,6
2017	67267	3995	2099	1896	6,3	6,8	5,9

Извор: ЦЈЗ-Скопје

На Табела 12. се прикажани најчестите видови повреди според локализацијата на одредена телесна регија. **Најбројни биле повредите на главата (S00-S09), на колкот и бедрото (S70-S79), на коленото и потколеницата (S80-S89), на лакотот и подлактицата (S50-S59), на рачниот зглоб и шаката (S60-S69).**

Вредноста на специфичните стапки на повредените говорат дека **повеќето видови повреди се почести кај лицата од машки пол.** Од надворешните причини на повредите од особен интерес се **транспортните несреќи по сувоземен пат (V01-V99).** Нивното учество во вкупните повреди третирали во болнички услови во овој период, било од 3,7% во 2017 до 11% во 2011 година.

Табела 12. Повреди регистрирани во болниците кај Скопското население, 2011-2017 година

Година	Вкупно				Машки		Женски	
	повреди по МКБ10	Број	Индекс	сл.ст.на 1000ж.	Број	сл.ст.на 1000ж.	Број	сл.ст.на 1000ж.
2011	S00-S09	1104	100	1,9	795	2,7	309	1,0
	S80-S89	512	100	0,9	313	1,1	199	0,7
	S70-S79	661	100	1,1	268	0,9	393	1,3
	S50-S59	257	100	0,4	171	0,6	86	0,3
	S60-S69	206	100	0,3	161	0,5	45	0,1
2012	S00-S09	1009	91,4	1,7	694	2,3	315	1,0
	S80-S89	519	101,4	0,9	317	1,1	202	0,7
	S70-S79	746	112,9	1,2	269	0,9	477	1,5
	S50-S59	284	110,5	0,5	165	0,5	119	0,4
	S60-S69	225	109,2	0,4	181	0,6	44	0,1
2013	S00-S09	1004	90,9	1,6	733	2,4	271	0,9
	S80-S89	499	97,5	0,8	316	1,0	183	0,6
	S70-S79	802	121,3	1,3	305	1,0	497	1,6
	S50-S59	239	93,0	0,4	161	0,5	78	0,2
	S60-S69	235	114,1	0,4	189	0,6	46	0,1
2014	S00-S09	892	80,8	1,4	621	2,0	271	0,9
	S80-S89	459	89,6	0,7	276	0,9	183	0,6
	S70-S79	774	117,1	1,3	277	0,9	497	1,6
	S50-S59	222	86,4	0,4	144	0,5	78	0,2
	S60-S69	208	101,0	0,3	162	0,5	46	0,1
2015	S00-S09	751	68,0	1,2	534	1,7	217	0,7
	S80-S89	472	92,2	0,8	257	0,8	215	0,7
	S70-S79	844	127,7	1,4	279	0,9	565	1,8
	S50-S59	210	81,7	0,3	132	0,4	78	0,2
	S60-S69	208	101,0	0,3	159	0,5	49	0,2
2016	S00-S09	764	69,2	1,2	519	1,7	245	0,8
	S80-S89	475	92,8	0,8	275	0,9	200	0,6
	S70-S79	752	113,8	1,2	293	1,0	459	1,4
	S50-S59	278	108,2	0,4	180	0,6	98	0,3
	S60-S69	219	106,3	0,4	183	0,6	36	0,1
2017	S00-S09	711	64,4	1,1	495	1,6	216	0,7
	S80-S89	509	99,4	0,8	247	0,8	262	0,8
	S70-S79	717	108,5	1,1	282	0,9	435	1,4
	S50-S59	271	105,4	0,4	128	0,4	143	0,4
	S60-S69	200	97,1	0,3	143	0,5	57	0,2

Извор: ЦЈЗ-Скопје

S00-S09	Повреди на главата
S80-S89	Повреди на коленото и потколеницата
S70-S79	Повреди на колкот и бедрото
S50-S59	Повреди на лактот и подлактицата
S60-S69	Повреди на рачниот зглоб и шаката

Табела 13. Надворешни причини за повредите регистрирани при болничко лекување на Скопското население

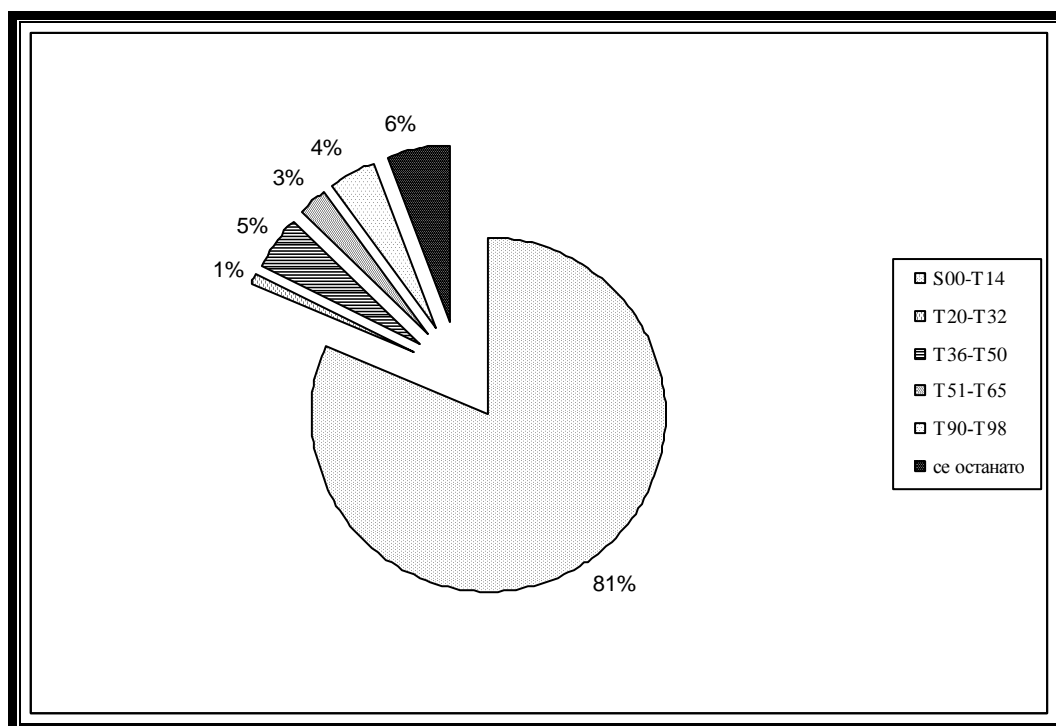
Година	Блок	Број
2011	W00-X59	1734
	V01-V89	467
	X60-Y98	2167
2012	W00-X59	1469
	V01-V89	356
	X60-Y98	2419
2013	W00-X59	653
	V01-V89	167
	X60-Y98	1952
2014	W00-X59	1257
	V01-V89	331
	X60-Y98	2579
2015	W00-X59	875
	V01-V89	214
	X60-Y98	3088
2016	W00-X59	736
	V01-V89	123
	X60-Y98	3260
2017	W00-X59	1097
	V01-V89	149
	X60-Y98	2713
W00-X59	Други надворешни причини за случај на повреда	
V00-V89	Транспортни несреќи по сувоземен пат	
X60-Y98	Други различни видови надворшни причини	

Извор: ЦЈЗ-Скопје

Во 2017 година во болниците на Скопје биле лекувани вкупно 3995 повредени лица, жители на Скопскиот регион. Кај повеќе од 80% биле регистрирани повеќе видови повреди на разни телесни регии (S00-T14).

Останатите видови повреди учествуваат со значително помал процент и се прикажани на Графикон 7.

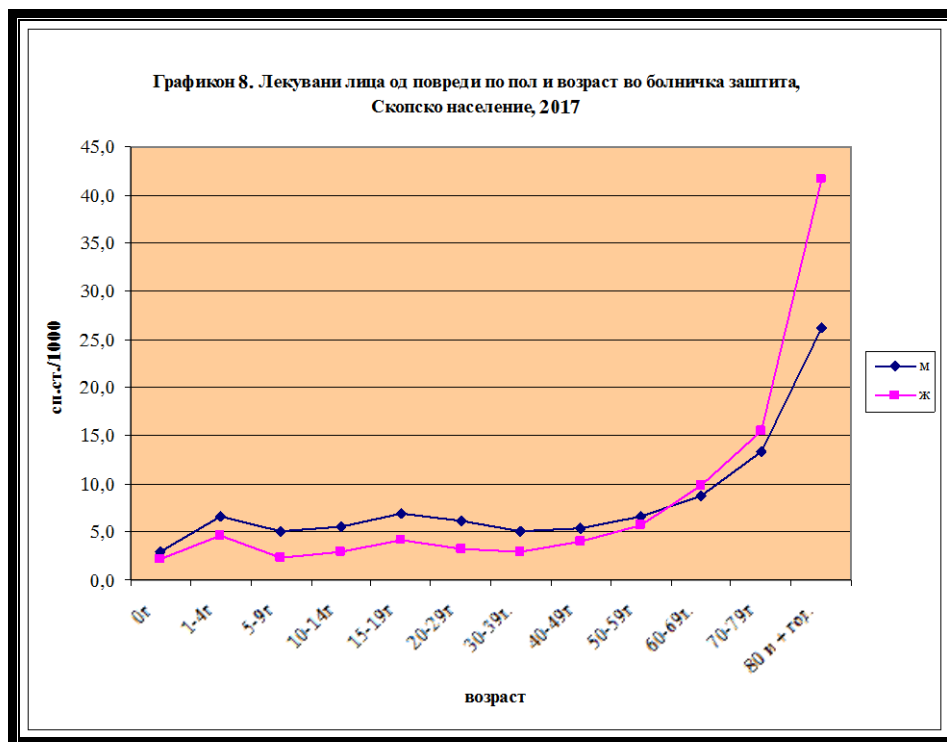
Графикон 7. Лекувани лица од повреди според природата на повредата и локализацијата во болнички установи, население на Скопски регион, 2017 година

Повреди на разни телесни регии	S00-T14	81,4
Изгореници и корозии	T20-T32	0,8
Труење со лекови и биолошки супстанци	T36-T50	4,9
Токсични ефекти од немедицински супстанци	T51-T65	2,8
Секвели од повреди, труења и други последици	T90-T98	4,4
Останато	се останато	5,7

Извор: ЦЈЗ-Скопје

Дистрибуцијата по пол и возраст укажува дека во болниците се лекувани лица од двата пола од сите возрасти, но, забележително **највисоки стапки има кај суппопулацијата постара од 70 години**. Графикон 8.

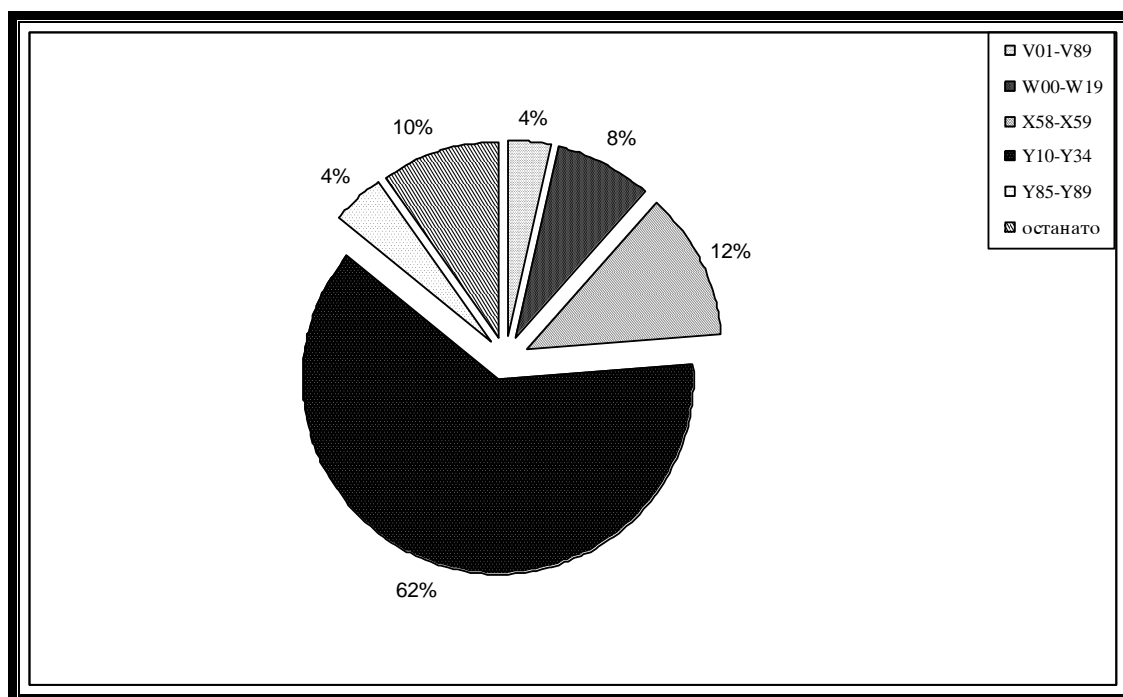

Надворешните причини за повредите во 2017 година се прикажани на Графикон 9. Најголем дел од нив, повеќе од 60%, се вклучени во блокот Y10-Y34 кој најопшто и неодредено ги дефинира причините за повреди.

Со околу 20% се застапени паѓањата, W00-W19, и неодредени категории од блокот X58-X59.

Транспортните или сообраќајните несреќи како причина за повреда се вклучени во блоковите од V00-V89 и нивното учество во структурата е 3,7%. **Најголем дел од настраданите биле патници во автомобил (53%), пешаци (7%), возачи на мотори (1%) и возачи на велосипед (15%).** Графикон 10.

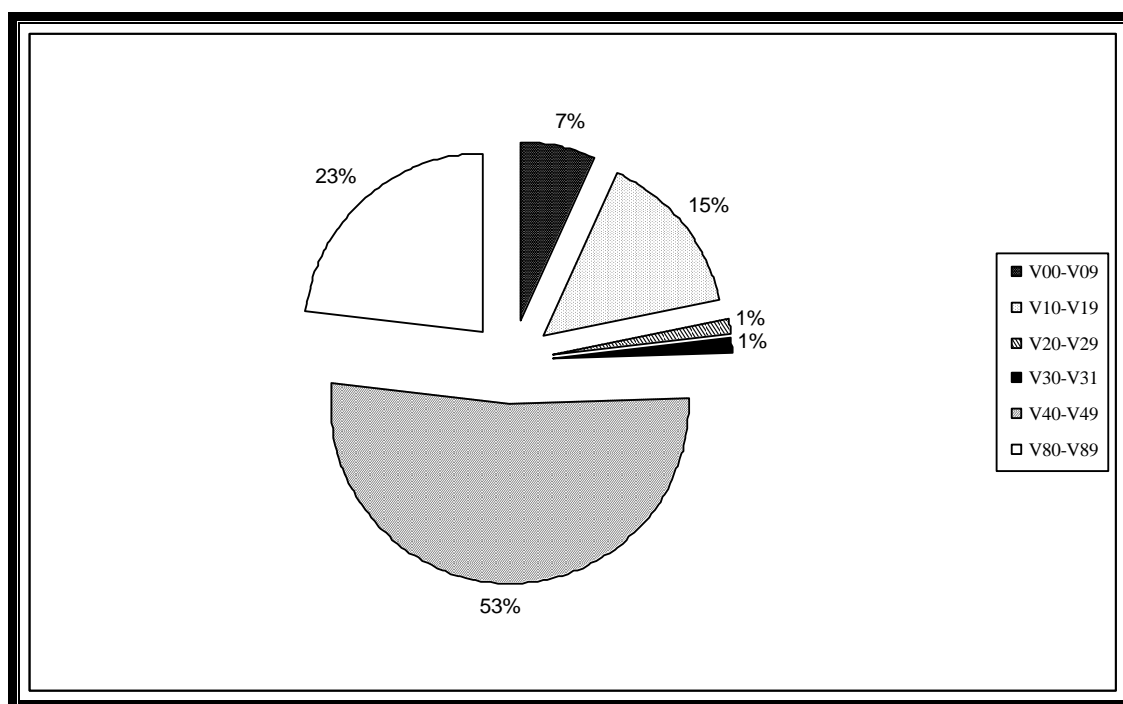
График 9. Лекувани лица од повреди според надворешната причина во болнички установи, население на Скопски регион, 2017 година

Транспортни несреќи	V01-V89	3,7
Паѓања	W00-W19	8,1
Случајна изложеност на други и неозначени фактори	X58-X59	12,2
Настан со неутврдена намера	Y10-Y34	62,0
Секвели од надв.причини за морб. и морт.	Y85-Y89	4,3
Се останато	останато	9,8

Извор: Центар за јавно здравје Скопје.

Графикон 10. Лица лекувани во болнички установи од повреди настанати во сообраќајни несреќи на пат, население на Скопскиот регион, 2017 година

Пешак повреден во сооб.несреќа на пат	V00-V09	10
Возач на велосипед	V10-V19	22
Возач на мотор	V20-V29	2
Лице на тритркално моторно возило	V30-V31	2
Патник во автомобил	V40-V49	78
Други	V80-V89	34

Извор: ЦЈЗ-Скопје

Од податоците добиени со обработка на *Пријавата за сообраќајна траума (Обр.бр.10 МЗС)* во 2017 година, следува дека во текот на 2017 година биле пријавени вкупно 906 лица со сообраќајна траума. Најголем процент од пријавите потекнуваат од установите во примарната здравствена заштита и УК за хируршки болести Св. Наум Охридски. Меѓу петте најчести повреди се повредите на главата (S00-S09). Најчест тип на повреда, пак, е S00.9 површинска повреда на главата со специфична стапка на морбидитет од 0,32%. Најголем дел од повредените биле лица во автомобил повредени во транспортна несреќа.

Во Скопскиот регион, во периодот од 2011-2016 година, од повреди, труења и други одредени последици од надворешни причини, годишно умирале од 120 - 150 лица. Во вкупната смртност на Скопското население нивното учество било околу 2,5%, а специфичните стапки на морталитет се движеле од 19 до 25 на 100 000 жители.

Табела 14. Умрени од повреди, труења и одредени последици од надворешни причини (S00-T98) во Скопскиот регион во 2011-2016 година

Година	Број	Сп.ст./ 100000	Индекс
2011	149	25,0	100
2012	133	21,8	89,3
2013	144	23,4	96,6
2014	142	23,0	95,3
2015	165	26,6	110,7
2016	121	19,4	81,2

Извор: Природно движење на населението за 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 и 2016 година, Државен завод за статистика на Р.Македонија.

Податоците на СЗО покажуваат дека повредите спаѓаат меѓу петте водечки причини за смрт кај општата популација, а за лицата на возраст од првата до 44 година се првата причина за смрт (8).

Од аспект на функционирањето на здравствениот систем, во просек, еден од десет болнички кревети е зафатен од страна на повреден.

4. Заклучок

Информацијата дава глобална слика за состојбите во Скопскиот регион. Неспорни се фактите дека повредите се важен јавно-здравствен проблем кој создава многу губитоци за заедницата. Според анализираните податоци може да се заклучи дека:

1. Кај децата од 0-6 години бројот на повредите варираше во испитуваниот период, а најниска вредност е забележана во 2015 година. Специфичната стапка на заболеност била највисока кај машките деца во 2013 година (69,2/1000). Во 2017 година вкупната стапка благо опаднала во однос на претходната година и изнесува 37,0/1000 кај машките и 28,3/1000 кај женските деца. Во 2017 година најголема фреквенција и специфични стапки на заболеност се забележуваат кај машките деца на возраст од 3-4 години.
2. Во 2017 година кај училишните деца и младина највисоки специфични стапки на заболеност се пресметани за групите повреди од S00-T14 (279,9/10000), на возраст од 10-14 години.
3. Кај населението постаро од 20 години, во анализираниот период повредите во вкупниот морбидитет учествувале со индекс од 2.7% во 2012 година и 2013 година, до 1,5% во 2014 година. Вкупниот индекс во однос на 2011 година бележи опаѓање околу 20% (9), а во 2017 година тој изнесува 107,2%, со највисока поединечна застапеност на групата повреди S42-T12. Мажите почесто се повредуваат, што е забележливо од специфичните стапки на заболеност во периодот од 2011 до 2017 година, за сите рангирани групи на повреди. И овде е евидентно општо специфицирање на надворешните причини за повредите, што не е доволно за нивна подетална анализа.
4. Во 2017 година во болниците во Скопје биле лекувани вкупно 3995 повредени жители од Скопскиот регион. Кај повеќе од 80% биле регистрирани повеќе видови повреди на разни телесни регии, S00-T14. Најголем дел од надворешните причини за повредите во 2017 година, повеќе од 60%, се категоризирани во блокот Y10-Y34, кој најопшто и

неодредено ги дефинира причините за повреди. Со околу 20% се застапени паѓањата (W00-W19) и неодредени категории од блокот X58-X59. Транспортните или сообраќајните несреќи како причина за повреда имаат учество во структурата од 3,7%. Најголем дел од настраданите биле патници во автомобил (53%), пешаци (7%), возачи на мотори (1%) и возачи на велосипед (15%).

5. Во вкупната смртност на Скопското население повредите учествуваат со околу 2,5%, односно годишно умирале од 120-150 лица во периодот од 2011-2016 година.

Најзначајно е што повредите најмногу го засегаат повредениот и неговите најблиски. Затоа и понатаму треба да се следат и подобруваат состојбите не само во делот на здравствениот систем, туку и во сите сегменти на општеството кои на свој начин имаат удел во настанувањето на овие пореметувања на здравјето.

5. Користена литература

1. <http://www.zbornica-zveza.si>;
пристапено, март 2018
2. <https://www.zdravlje.org.rs>,Трауматизам – izazov za novo javno zdravlje;
М. Пауновић, С. Тртица, С. Јанковић, Г.Тамбурковски,
пристапено, март 2018
3. Mock C, Quansah R, Krishnan R et al. Strengthening the prevention and care of injuries worldwide. The Lancet 2004; 363:2172-2179
4. Murray CJL et al. The Global Burden of Disease 2000 project: aims, methods and data sources [revised]. Geneva: World Health Organization 2001
5. World Health Organization and UNICEF. Child and adolescent injury prevention: A Global Call to Action. Geneva: Department of Injuries and Violence Prevention 2005
6. www.stat.gov.mk/ МАКСтат база,
пристапено март 2018
7. European HFA Database, July 2016,
пристапено март 2018
8. Injuries and Violent, the facts 2014,
http://www.who.int/violence_injury_prevention/en/,
пристапено февруари 2018
9. Информација за повредите на населението во Скопскиот регион во периодот од 2011-2015 година, М. Каранфилова, ЈЗУ Центар за јавно здравје-Скопје, Скопје, март 2016.